

Π5.2.4 Σύνταξη Ενιαίου Επιμορφωτικού Υλικού

MIS 5035543: «ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ»

Γνωστικό Πεδίο: Κοινωνικές Επιστήμες,

Γνωστικό Αντικείμενο: Ιστορία (Δημοτικό: ΣΤ' Τάξη)

Ο Επόπτης/Η Επόπτρια

.....

Ονοματεπώνυμο – Υπογραφή

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Ρήγας Βελεστινλής, Αδαμάντιος Κοραής

ΕΝΟΤΗΤΑ: ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΞΕΝΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

Δημιουργός: Ελένη Καραγιάννη

Βαθμίδα: Στ' Τάξη

Εκτιμώμενη διάρκεια 2 ώρες (κατά προτίμηση συνεχόμενες)

A. Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές/τριες τις σπουδαιότερες αρχές του Νεοελληνικού Διαφωτισμού
- Να αναγνωρίσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες την πνευματική και ιδεολογική συνεισφορά του στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων
- Να είναι ενήμεροι για το όραμα του Ρήγα Φεραίου [Βελεστινλή] και να αξιολογούν το έργο του.
- Να γνωρίζουν τις απόψεις του Αδαμάντιου Κοραή για τη γλώσσα και την παιδεία του υπόδουλου Γένους.
- Να εντάσσουν στο χώρο και στο χρόνο τους κύριους εκπρόσωπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού
- Να κρίνουν τη στάση και τη συμπεριφορά των δύο αυτών ανδρών και να εντοπίζουν τις αιτίες τους.

A1. ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Το συγκεκριμένο σενάριο αποσκοπεί να φέρει σε επαφή τους μαθητές και τις μαθήτριες με το ρεύμα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και τους σπουδαιότερους εκπροσώπους του. Οι μαθητές και οι μαθήτριες θα πρέπει να αντιληφθούν ότι ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός δεν είναι κάτι το οποίο ξεπήδησε εκ του μηδενός αλλά ανιχνεύεται στις ιδέες και τις απόψεις κάποιων φωτισμένων ανθρώπων που ήρθαν σε επαφή με αντίστοιχα πνευματικά κινήματα της Δυτικής Ευρώπης. Σκοπός του σεναρίου μεταξύ άλλων είναι να διερευνηθούν και οι ρίζες των πολιτικών

απόψεων των δύο σπουδαίων εκπροσώπων του Ρήγα και Κοραή όπως αποτυπώνονται στη δράση και το έργο τους και εξακτινώνονται στις εργώδεις προσπάθειες για την ανάπτυξη της Παιδείας των υπόδουλων Ελλήνων ως κύριας συνιστώσας της κοινωνικής και πολιτικής τους χειραφέτησης.

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός αποτελεί μεγάλο ανατρεπτικό ρεύμα, με ισχυρές αγγλικές καταβολές, που αναπτύχθηκε από τις αρχές του 18ου αιώνα με επίκεντρο τη Γαλλία και επεκτάθηκε σε όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο. Άρχισε να διεισδύει σταδιακά στον ελληνικό πολιτισμικό χώρο λίγο πριν από τα μέσα του 18ου αιώνα.

Τα χαρακτηριστικά του νεοελληνικού Διαφωτισμού είναι η στροφή προς τη νεωτερικότητα, η αποδέσμευση της σκέψης από τη θρησκευτική αυθεντία, η τροπή προς την αρχαιότητα και η απόρριψη του Βυζαντίου που θεωρείται περίοδος απολυταρχικής εξουσίας, η εξιδανίκευση της προόδου, της επιστήμης και του ορθού λόγου, η διάθεση της σύσφιξης των σχέσεων με τον ευρωπαϊκό κόσμο, τη «φωτισμένη Ευρώπη». Κυρίαρχη αίσθηση είναι ότι η ελληνική παιδεία θα βγει κερδισμένη αν πετύχει να μεταφέρει και να αφομοιώσει τα ευρωπαϊκά επιτεύγματα που συσσώρευσε η πρόοδος (Παναγιωτόπουλος, 2003)

Ο ελληνικός Διαφωτισμός αφορά καλλιεργημένες και εγγράμματες ομάδες της ελληνικής κοινωνίας, που ζουν στα αστικά κέντρα, όπως η Κωνσταντινούπολη, οι πρωτεύουσες των παραδουνάβιων Ηγεμονιών, οι πόλεις της ελληνικής διασποράς της κεντρικής Ευρώπης, και αφήνει αδιάφορους τους αγροτικούς πληθυσμούς, τους αναλφάβητους των πόλεων και της υπαίθρου

Ο νεοελληνικός Διαφωτισμός διαμορφώνεται μέσα στην εικοσαετία 1750-1770 και ωριμάζει ως το τέλος του 18ου αιώνα. Η ελληνική παιδεία επιχειρεί να αναπροσανατολιστεί παίρνοντας αποστάσεις από τα παραδοσιακά ιδεολογήματα και την Εκκλησία, και να συσφίξει τις σχέσεις της με τον δυτικό κόσμο. Καλλιεργείται ευρέως μια διάθεση εκλαϊκευσης της γνώσης και των γραμμάτων· ιδρύονται νέα τυπογραφεία, οι εκδόσεις πολλαπλασιάζονται. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η γνωριμία με το έργο του Βολταίρου (Voltaire) και η διάδοση των ιδεών του (Δημαράς, 1989, σσ. 145-175· Αποστολόπουλος, 2007, σσ. 31-58), όπως και η επαφή με το πνεύμα του Εγκυκλοπαιδισμού. Μέσα στα χρόνια αυτά ενδυναμώνεται η νεοελληνική ταυτότητα, μέσα από τη συνειδητοποίηση της αρχαιοελληνικής καταγωγής, καθώς και του «συνυπάρχειν» εντός της ευρωπαϊκής οικογένειας. Κατά την τελευταία δεκαετία η απήχηση της Γαλλικής Επανάστασης επιτρέπει να αρθρωθεί ένα ριζοσπαστικό ρεύμα, όπου σημαντικό ρόλο έχει η επαναστατική δραστηριότητα του Ρήγα Βελεστινλή (Αθήνη, 2015:25).

Η διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού και ειδικότερα τα κηρύγματα της Γαλλικής Επανάστασης προκάλεσαν κατά τη δεκαετία του 1790 σοβαρές ανησυχίες που οδήγησαν το Πατριαρχείο και τους συντηρητικούς λογίους σε εκστρατεία καταστολής. Επιβλήθηκε λογοκρισία, απαγορεύτηκαν βιβλία που μπορούσαν να θεωρηθούν ύποπτα και απειλήθηκαν με αφορισμό όσοι τα διάβαζαν, πυροδοτήθηκε η μάχη των φυλλαδίων (ο.π. 29)

Ο Κοραΐς υποστηρίζει ότι ο δρόμος για τον φωτισμό περνά μέσα από τη γνωριμία του νέου ελληνισμού με την ελληνική αρχαιότητα, την οποία θεωρεί θεμέλιο του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Η μεταφορά των ευρωπαϊκών επιτευγμάτων στη νεοελληνική παιδεία —η «μετακένωση» σύμφωνα με τον όρο που εισήγαγε— θα επέτρεπε την πολιτιστική ανανέωση. Ο ελληνισμός έπρεπε, λοιπόν, να αντλήσει «από τα κοφίνια των αλλογενών» της Ευρώπης το τοκοφόρο κεφάλαιο της ελληνικής αρχαιότητας (Πεχλιβάνος, 1999). Στις θέσεις που διατυπώνει δημόσια ή ιδιωτικά μέσα από την πλούσια αλληλογραφία του προσεγγίζει τα σημαντικότερα αιτήματα του Διαφωτισμού: διάδοση της παιδείας και των γραμμάτων, μετακένωση των ευρωπαϊκών επιτευγμάτων, άσκηση κριτικής στον κλήρο· στηρίζει τις εκδόσεις, ενθαρρύνει τις μεταφράσεις, αναγνωρίζει τη σημασία του ενημερωτικού και φιλολογικού Τύπου. Θεώρησε ότι η κήρυξη της Επανάστασης ήταν άκαιρη· έθετε ως προτεραιότητα την εξουδετέρωση της δύναμης των κυρίαρχων ομάδων (ευγενείς, προύχοντες, κλήρος) και να ακολουθήσει η ανατροπή της οθωμανικής κυριαρχίας. Στήριξε ωστόσο τον Αγώνα με όλα τα μέσα

Για την απελευθέρωση της Ελλάδος και των άλλων Βαλκανικών λαών από την Οθωμανική τυραννία, ο Ρήγας ως πραγματικός ηγέτης φρόντισε για την προετοιμασία της επανάστασης και την εφαρμογή της. Έδωσε σημασία στην ανύψωση πρώτα του ηθικού των σκλαβωμένων και στη δημιουργία επαναστατικής διάθεσης για να πάρουν τα όπλα εναντίον του τυράννου. Πρέπει να τονισθεί πως ο Ρήγας στήριζε την επανάστασή του στις ντόπιες, γηγενείς δυνάμεις των σκλαβωμένων. Δεν υπάρχει στα έργα του, στο Θούριο του, έκκληση στις τότε μεγάλες δυνάμεις ανατολής και δύσης, για βοήθεια στην επανάστασή του. Πίστευε πως οι ξένες δυνάμεις θα εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους και μόνο. Με την επικράτηση της επανάστασής του, τέλος, στη θέση του οθωμανικού δεσποτισμού, θα δημιουργούσε τη Νέα Πολιτική Διοίκηση του, τη νέα τάξη πραγμάτων στο Βαλκανικό χώρο, με την εφαρμογή του Δημοκρατικού Καταστατικού Συντάγματος και των Δικαιών του Ανθρώπου. Στήριζε τη νέα πολιτική κατάσταση στη δημοκρατία και όχι στην κληρονομική εξουσία. Πρότυπά του ήταν η Δημοκρατία των αρχαίων Αθηνών και η Γαλλική Επανάσταση. Ο Ρήγας Βελεστινλής ως ρεαλιστής ηγέτης ενδιαφέρθηκε για το πολιτικό σύστημα που θα εφαρμοζότανε μετά την επανάσταση και την κατάλυση της

τυραννίας. Πίστευε ότι η αναρχία είναι μορφή τυραννίας, όπως μάλιστα το διατυπώνει και στο Θούριό του (στίχος 27) πως «η αναρχία ομοιάζει την σκλαβιά» (Καραμπερόπουλος, 2002:8).

Γι' αυτό, για να μπορούν οι επαναστατημένοι λαοί των Βαλκανίων να κυβερνηθούν δημοκρατικά, συντάσσει ένα σχέδιο Συντάγματος τέσσερα χρόνια μετά το πρότυπο γαλλικό σύνταγμα του 1793. Ο Ρήγας ωστόσο πρόσθεσε και πολλά δικά του στοιχεία, όπως για παράδειγμα πρώτος καθιέρωνε σε Σύνταγμα την υποχρεωτική εκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών, γνωρίζοντας τη μεγάλη παιδευτική δύναμη της γυναίκας στην διάπλαση και ανάπτυξη του ανθρώπου. Επίσης συνιστούσε την οικονομική ενίσχυση των αδυνάτων από την πολιτεία και αναγνώριζε δικαιώματα εκτός από τα άτομα και στις κοινωνικές ομάδες, κάτι που πριν από πενήντα σχεδόν χρόνια αναγνωρίστηκαν από τον καταστατικό χάρτη του Ο.Η.Ε. Στο άρθρο 7 του Συντάγματός του τονίζει με έμφαση πως κυρίαρχος λαός του κράτους του μετά την επανάσταση θα είναι όλοι οι κάτοικοι «χωρίς εξαίρεσιν θρησκείας και διαλέκτου, Έλληνες, Βούλγαροι, Αλβανοί, Βλάχοι, Αρμένηδες, Τούρκοι, και κάθε άλλο είδος γενεάς». Συνιστά τη συνεργασία των λαών για την εδραίωση και προκοπή της δημοκρατικής πολιτείας του Βαλκανικού χώρου (ο.π.10)

Το συγκεκριμένο σενάριο, εκτός από τους στόχους που συνδέονται με το επίσημο ΠΣ, επιδιώκει να καλλιεργήσει στους μαθητές και τις μαθήτριες: α. τις Δεξιότητες μάθησης του 21ου αιώνα (4cs), δηλαδή τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία, την επικοινωνία και την κριτική σκέψη, β. την Παραγωγική μάθηση μέσω των τεχνών και της δημιουργικότητας, γ. Δεξιότητες της κοινωνικής ζωής και δ. Δεξιότητες της ψηφιακής ιθαγένειας. Τα προηγούμενα προϋποθέτουν μεθόδους παιδαγωγικά κατάλληλες, οι οποίες ανταποκρίνονται στις σύγχρονες αντιλήψεις για τις συλλογικές διαδικασίες, οι οποίες είναι προτιμητέες διότι συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση των ατόμων, στην κοινωνική ένταξη των «διαφορετικών», στον εκδημοκρατισμό των ομάδων και εξασφαλίζουν ευνοϊκές συνθήκες μάθησης και ανάπτυξης. Παράλληλα οι εν λόγω πρακτικές θα πρέπει να συνάδουν με τις μεθοδολογικές πειθαρχίες που θέτει η διαπραγμάτευση της εφαρμογής των σύγχρονων προσεγγίσεων της διδασκαλίας της Ιστορίας σε σχολικό πλαίσιο.

A2. Σύνδεση με άλλα αντικείμενα

Γλώσσα, Εικαστικά, Μουσική, Γεωγραφία, Κ.Π.Α

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος

Κατευθυνόμενος διάλογος, Βιωματική Μάθηση, Ομαδοσυνεργατική εργασία, Συνεργατική διερεύνηση, Εργασία στην ολομέλεια

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα

διδακτικό βιβλίο, τετράδιο εργασιών, έντυπα φύλλα εργασίας, Η/Υ και βιντεοπροβολέας

Ψηφιακοί πόροι

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-11187>

<http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/486>

<http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/485>

<http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/483>

<http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/490>

<http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/489>

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2188/Istoria_ST-Dimotikou_html-empl/index2_8.html

Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης μπορεί να ακολουθήσει τη συνηθισμένη ομαδοποίηση των μαθητών/τριών ή να πραγματοποιηθεί ευέλικτη ομαδοποίηση με βάση τις γνώσεις, τα ενδιαφέροντα και το ιδιαίτερο μαθησιακό προφίλ των παιδιών. Οι ομάδες αριθμούν μέχρι τέσσερα (4) μέλη τα οποία θα εργάζονται σύμφωνα με τις απαιτήσεις της ροής του μαθήματος εταιρικά ή ομαδικά.

Βασικές Έννοιες

Νεοελληνικός Διαφωτισμός, εθνική ταυτότητα, κύριοι εκπρόσωποι

Προαπαιτούμενες γνώσεις

Ο ελληνικός διαφωτισμός έχει τις ρίζες του στον 15ο αιώνα και υπό την επιρροή του ευρωπαϊκού πνεύματος συστηματοποιεί έως τις αρχές του 19ου αιώνα την ιδέα της εθνικής ταυτότητας για τους πληθυσμούς των πάλαι ποτέ αρχαίων ελληνικών επικρατειών. Οι μαθητές/τριες έχουν διδαχθεί τα ευρύτερα φιλοσοφικά, ιδεολογικά και πνευματικά κινήματα που έχουν επικρατήσει στον δυτικοευρωπαϊκό χώρο και την ύπαρξη και δράση των δασκάλων του γένους

Γ. Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

1^η διδακτική ώρα-2^η διδακτική ώρα

Αφόρμηση- Σύνδεση

Γίνεται σύντομη παρουσίαση στους μαθητές/τριες της κατάστασης στη Βαλκανική χερσόνησο, όπου οι Έλληνες και άλλοι λαοί ζουν υπό Οθωμανική κυριαρχία. Στο πλαίσιο αυτό περιγράφονται οι προσπάθειες του Ρήγα να αφυπνίσει τους υπόδουλους Έλληνες, καθώς και το σχέδιο του για μια νέα πολιτεία. Επίσης στο πλαίσιο της συνέχισης της συζήτησης για τους δάσκαλους του γένους γίνεται αναφορά στον Αδαμάντιο Κοραή. Τέλος περιγράφονται στις/στους μαθητές/τριες οι στόχοι και το περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας.

Διδακτική Επεξεργασία

Προβολή βίντεο ή παρουσίασης για τη ζωή και τη δράση των Αδαμάντιου Κοραή και Ρήγα Φεραίου, τις ιδέες τους, τις επιρροές τους και την πορεία τους. Μετά το τέλος της προβολής γίνεται συζήτηση και σχολιασμός όσων προηγήθηκαν. Οι μαθητές/τριες θέτουν τους προβληματισμούς τους σχετικά με τις στάσεις, τη συμπεριφορά και τα αίτια της δράσης των δύο αυτών ανδρών.

Η διδακτική επεξεργασία συνεχίζεται με την ομαδική ενασχόληση με τη δράση που περιλαμβάνεται στον ψηφιακό πόρο: <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-8521-11187>. Πρόκειται για δραστηριότητα ιστορικής θεματικής διερεύνησης με τη χρήση και αξιοποίηση ιστορικού υλικού για την κατανόηση των ιδεών του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Η εν λόγω δραστηριότητα προσιδιάζει τη μεθοδολογία ιστορικής έρευνας μέσω της θέσης ιστορικού ερωτήματος, παρουσίασης του ιστορικού υλικού, της ανάγνωσης των πηγών και της απάντησης του ιστορικού ερωτήματος και της δημιουργίας εγγράφου. Η δραστηριότητα θα

καλύψει αρκετή από τη διδακτική ώρα, δεδομένου ότι κρίνεται ιδιαίτερα μεθοδολογικά απαιτητική. Ως τελικό προϊόν αναμένεται ένα διαφορετικό αρχείο για κάθε ομάδα όπως προέκυψε από την προηγούμενη δραστηριότητα το οποίο θα ανακοινωθεί στην ολομέλεια.

Δ. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση (προγνωστική, διαμορφωτική, διαγνωστική) θα πραγματοποιηθεί με βάση τα ποικίλης φύσεως (σύνθεση κειμένου, συμβολή στη συμπλήρωση του πίνακα) ομαδικά μαθησιακά προϊόντα, γραπτά και προφορικά, το επίπεδο συμμετοχής και της εκφοράς του λόγου στις προφορικές δραστηριότητες καθώς και το επίπεδο κινητοποίησης και στοχοπροσήλωσης σε όλη τη διάρκεια της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθήνη, Α., Ξούριας, Ι. 2015. Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός (αρχές 18ου αιώνα-1830): χαρακτηριστικά, φάσεις και βασικοί εκπρόσωποι. [Κεφάλαιο Συγγράμματος]. Στο Αθήνη, Α., Ξούριας, Ι. 2015. *Νεοελληνική γραμματεία 1670-1830*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα:Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. κεφ 2. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/3327>

Αποστολόπουλος, Δ. Γ. (2007). Η τύχη του Βολταίρου στην Ελλάδα. Νεότερα στοιχεία από τα τέλη του 18ου αιώνα. Voltaire, Montesquieu, Réal de Curban. *Νεότερες έρευνες για την παρουσία τους στον ελληνικό ιδεολογικό χώρο τον 18ο αιώνα*. Αθήνα: ΕΙΕ/ΚΝΕ (ISBN 978-960-7916-58-7)

Δημαράς, Κ. Θ. (1989). *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*. 5η Έκδοση. Αθήνα: Ερμής

Καραμπερόπουλος, Δ. (2002) Ο βίος και το έργο του Ρήγα. *Ιστορικά*, τεύχ. 161, Ρήγας Φεραίος 1757-1798

Παναγιωτόπουλος, Β. (Επιμ.) (2003). *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*. Τόμ. 2: *Η οθωμανική κυριαρχία 1770-1821. Διαφωτισμός – Ιστορία της παιδείας – Θεσμοί και δίκαιο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα (ISBN 960-406-540-8, ISBN-13 978-960-406-540-0).

Πεχλιβάνος, Μ. (1999). *Εκδοχές νεοτερικότητας στην κοινωνία του γένους* (Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή). Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Φύλλο Εργασίας

συμπλήρωση από την ολομέλεια της τάξης του πίνακα του μοντέλου Frayer, το οποίο αποτελεί σημαντικό εργαλείο στην εννοιολόγηση του Νεοελληνικού Διαφωτισμού αφού επιτρέπει την οπτικοποίησή του. Συγκεκριμένα αποτυπώνονται: α. ο ορισμός, β. τα χαρακτηριστικά, γ. τα παραδείγματα (τι είναι) και δ. τα μη παραδείγματα (τι δεν είναι).

Ορισμός	Χαρακτηριστικά

**Νεοελληνικός
 Διαφωτισμός**

Παραδείγματα	Μη παραδείγματα